

5 PRIORITETET E ZHVILLIMIT STRATEGJIK

5.1 Analiza e të gjitha çështjeve, nevojave dhe planeve

Instrumentet e rëndësishme për implementim

Implementimi i projektit të vendbanimeve e të tjera, ka si imperativ realizimin e Hartave Zonale të Komunës (cf. Neni 16 Ligji për Planifikimin Hapësinor) dhe Planit Rregullues të Hollësishëm (cf. Neni 17 Ligji për Planifikimin Hapësinor). **Hartat Zonale të Komunës dhe Planet Rregulluese të Hollësishme**, "i përcaktojnë kushtet për rregullimin e hapësirave, si dhe rregullat për lokacionin e ndërtesave në parcela ndërtimore". Përmes themelimit të bazës ligjore për ndërtim, është e përcaktuar korniza për investime private. Si rrjedhim, Planet Rregulluese të hollësishme paraqesin dokumente kyçe për implementimin e zonave të përcaktuara ndërtimore.

Implementimi i projekteve të caktuara për trafik dhe infrastrukturë, kërkon një **studim të qëndrueshëm dhe teknikisht të detajuar**. Për këtë është e nevojshme që të grumbullohen të gjitha informatat e nevojshme të cilat mundësojnë që më saktësi të përcaktohen parametrat teknikë që mundësojnë implementim me kosto të arsyeshme.

Implementimi i strategjisë

Shtyllat e implementimit të strategjisë janë përcaktimi i **fazave të zhvillimit**. Përmes fazave identifikohet korniza kohore, si dhe ndërvarësia ndërmjet masave, kritereve dhe mundësive për një realizueshmëri të projekteve përkatëse.

Strategjitë tona për zbatimin e Planit Zhvillimor Komunal do të jenë përgatitja e planeve të nevojshme përkatëse, intervenimet konkrete në hapësirë për mbrojtje dhe zhvillim, përgatitja dhe harmonizimi i politikave komunale, krijimi i partneriteteve të nevojshme, menaxhim i informatave, hulumtimet e vazhdueshme dhe monitorimi i zhvillimeve të bazuara në kornizën ligjore.

Për këtë qëllim kemi propozuar pakon e fushëveprimeve dhe prioritetet strategjike. Këto janë të rëndësishme për zhvillimin e ardhshëm të Komunës së Junikut. Këto janë ndarë në projekte për vendbanime, peizazh, trafik dhe infrastrukturë teknike. Radhitja e projekteve të përmendura nuk përcakton prioritetin e tyre.

5.1.1 Resurset e nevojshme financiare, njerëzore dhe hapësinore për arritjen e objektivave dhe planeve

Në përputhje me procedurat buxhetore, të dhëna nga Ministria për Ekonomi dhe Financa, kërkohet përgatitja e dokumentit komplet të Kornizës afatmesme buxhetore komunale. KAB komunale paraqet një mjet të procesit për zhvillimin e buxhetit, që bën ndërlidhjen e resurseve në dispozicion me prioritetet e komunës, në ç 'mënyrë demonstroi qëndrueshmërinë e programeve komunale gjatë periudhës së ardhshme tri vjeçare.

5.1.2 Efektiviteti dhe afati kohor

Planet e veprimit janë projekte me prioritet. Ato duhet të implementohen sa më shpejt që të jetë e mundur, sipas kapaciteteve financiare të komunës. Për shkak të ndryshimeve politike dhe ekonomike të pritura në periudhën afatshkurtër dhe afatmesme, kapacitetet e investimeve të komunës mbeten të pasigurta. Duke ditur për këtë fakt, është e nevojshme që të adoptohet një **qasje hap pas hapi e realizimit të projekteve**, e cila e bën përdorimin në maksimum të fondeve që janë në dispozicion për vitin buxhetor në vijim.

Pasi që aktualisht kapacitetet investuese në komunën e Junikut janë të limituara, **faza e parë e zhvillimit** përfshin masat që mund të implementohen pa investime të mëdha. Investimet e mëdha janë të nevojshme në fazat e mëvonshme, që i mundësojnë komunës për të grumbulluar fonde për to.

Ky propozim i Planit Zhvillimor Komunal të Junikut ofron kalimin në mes të gjendjes ekzistuese dhe kornizës hapësinore. Është formuluar pako e strategjive dhe e veprimeve për realizimin e qëllimeve brenda kornizës hapësinore, afatet e caktuara dhe rrjedhat e tjera në proces.

- Strategjitë për zbatim dhe planet e veprimit të shoqëruara me konceptet hapësinore ose parimet;
- Vlerësimi i strategjive, bazuar në kriteret e përcaktuara me parimet për mbrojtje dhe zhvillim, politika dhe ligje;
- Afatet kohore, implikimet financiare, korniza institucionale.

Duke u bazuar në vizionin e komunës, pakaja e strategjive dhe e veprimeve për realizimin e qëllimeve brenda kornizës hapësinore do të zbërthehet në plane veprimi me prioritetet strategjike.

5.2 Prioritetet e Zhvillimit Strategjik

A: STRATEGJITË DHE VEPRIMET PËR ZHVILLIMIN SOCIAL DHE INFRASTRUKTURËN SOCIALE

Nga aspekti i gjendjes sociale sfida më e madhe për komunën e Junikut është niveli i lartë i papunësisë dhe migrimi, krahas përparësive që popullsia është mjaft e re me rreth 51% nën moshën 25 vjeçare dhe 58% e popullsisë aktive për punë. Niveli i punësimit shënon shifrën me vetëm 22.76% të popullsisë aktive të punësuar. Sfidat tjetër, ka të bëjë me mungesën e infrastrukturës sociale, sidomos hapësirave që ndërlidhen me kulturë, sport e rekreacion. Deklarata e vizionit e shpreh këtë aspekt të zhvillimit. Parimet që PZHK promovon janë barazi sociale, kualitet jetësor më të lartë dhe mirëqenie sociale, zhvillim të qëndrueshëm, qasje të integruar në planifikim dhe transparencë ndaj dhe propozon strategjitë për të ofruar zgjidhje në sfidat e lartpërmendura:

1. **STRATEGJIA A1: PËRMIRËSIMI I GJENDJES SOCIALE DHE EKONOMIKE**
2. **STRATEGJIA A2: PËRMIRËSIMI I KUALITETIT TË JETËS PËRMES NGRITJES SË HAPËSIRAVE DHE OBJEKTEVE PUBLIKE**
3. **STRATEGJIA A3: ZHVILLIMI I SHOQËRISË INFORMATIVE, MË TË ORGANIZUAR DHE PJESËMARRËSE NË VENDIMARRJE**

B: STRATEGJITË DHE VEPRIMET PËR ZHVILLIMIN EKONOMIK

Siç është potencuar në analizën e gjendjes, Juniku nuk ka ekonomi të zhvilluar sa duhet. Por pozita ndërkufitare që ka, pasuritë natyrore dhe vlerat e trashëgimisë kulturore, janë mundësi e mirë për zhvillimin e ardhshëm ekonomik të bazuar kryesisht në turizëm, bujqësi - përfshirë blegtorinë, pylltari dhe energji alternative (hidro-energjetika, prodhimi i biomasës). Sfidat kryesore është si të përfitohet nga asetet natyrore dhe kulturore dhe të shfrytëzohet pozita ndërkufitare në favor të zhvillimit ekonomik por duke mos dëmtuar vlerat dhe mjedisin ku ndodhen ato. Vizioni i zhvillimit të ardhshëm e shpreh qartë këtë aspekt, ndaj dhe synimet kryesore janë që zhvillimi ekonomik të ketë një ngritje në veçanti në sektorët e lartpërmendur. Strategjitë për të arritur këto synime janë:

1. **STRATEGJIA B1: ZHVILLIM I QËNDRUESHËM EKONOMIK NË VEÇANTI NË SEKTORËT BUJQËSI, TURIZËM, PASUAR ME PYLLTARI DHE ENERGJI ALTERNATIVE**
 - o Bujqësia dhe agrobiznesi:
 - o Pylltaria:
 - o Turizmi dhe shërbimet turistike
 - o Energjia alternative
2. **STRATEGJIA B2: BASHKËPUNIM NDËRKOMUNAL DHE NDËRKUFITAR**

C: STRATEGJITË DHE VEPRIMET PËR INFRASTRUKTURË FIZIKE, TRANSPORT DHE SHËRBIME PUBLIKE

Analiza e gjendjes në komunën e Junikut, në lidhje me fushën e infrastrukturës fizike vë në pah nevojën e përmirësimit të lidhjeve ekzistuese me infrastrukturë rrugore mes Junikut me Pejën-Gjakovën (përmes rrugëve regjionale) dhe Deçanin përmes fshatit Voksh si dhe krijimin e lidhjes së re me Shqipërinë dhe Malin e Zi, përmes rrugëve malore. Shërbimet e transportit publik në Junik ekzistojnë por siç potencohet edhe në PZHU mungon një terminal/stacion që do t'u mundësonte autobusëve dhe taksive të operojnë në mënyrë të sigurtë dhe ofrojnë informacion, vend-pritje për udhëtarë dhe autobusë, vend parkim, etj. Juniku nuk ka rrugë tranziti, kështu që, të gjitha automjetet e rënda për transportin e mallrave, shfrytëzojnë rrugën nëpër qendër të rrethqarkullimit të Junikut. Sfidë është mungesa e infrastrukturës së këmbësorëve, sinjalistikës si dhe infrastrukturës për transport jo-motorik. Në fushën e shërbimeve publike sfida kryesore ka të bëjë me ofrimin e shërbimeve në zonat ku ato mungojnë si dhe përmirësimin e atyre që nuk ofrojnë shërbime kualitative. Një ndër parimet në të cilat PZHK bazohet është edhe promovimi i interesave të përbashkëta të banorëve të Junikut, me qëllim të ngritjes së kualitetit të jetës, ndaj dhe strategjitë e propozuara në vijim duhet të jenë konform këtij parimi dhe të orientuara drejt zgjidhjes së çështjeve të lartpërmendura.

- 1. STRATEGJIA C1: PËRMIRËSIMI DHE ZGJERIMI I INFRASTRUKTURËS FIZIKE SIPAS KUSHTEVE TEKNIKE BASHKËKOHORE NË TËRË TERRITORIN E KOMUNËS DHE MË GJERË**
- 2. STRATEGJIA C2: PËRMIRËSIMI DHE SHTRIRJA E TRANSPORTIT PUBLIK URBAN DHE NDERURBAN ME SHËRBIME DHE ELEMENTE PËRCJELLËSE SI DHE INFRASTRUKTURËS ADEKUATE PËR KËMBËSORË**
- 3. STRATEGJIA C3: OFRIMI I SHËRBIMEVE PUBLIKE MË CILËSORE PËR BANORËT TË CILAT I KONTRIBUOJNË NGRITJES SË KUALITETIT TË JETËS**

D. STRATEGJITË DHE VEPRIMET PËR SHFRYTËZIM TË TOKËS, VENDBANIMET DHE BANIMIN

Profili i zhvillimit hapësinor të komunës së Junikut për këtë fushë, e vë në pah çështjen e humbjes së tokës bujqësore nga zhvillimet aktuale si nga fragmentimi i parcelave, ndërtimet e ndryshme, ndotja etj. Korniza e zhvillimit hapësinor ka përcaktuar zonën me tokë bujqësore si zonë ku, nuk do të lejohen ndërtimet që kanë qëllim banimi, por, vetëm ato të përcaktuara me ligjin e Ndërtimit. Informatat nga Instituti Seizmik, po ashtu, tregojnë të dhëna se kjo zonë është zonë seismike në parametrat seizmik. Deklarata e vizionit e prezanton Junikun si një vend që ruan, zhvillon dhe promovon vlerat natyrore (në këtë rast tokën bujqësore si një resurs të rëndësishëm natyror) ndaj dhe qëllimet dhe objektivat e përcaktuara janë të orientuara kah mbrojtja dhe shfrytëzimi racional i këtij resursi.

- 1. STRATEGJIA D1: MBROJTJA DHE SHFRYTËZIMI RACIONAL I TOKËS BUJQËSORE**
- 2. STRATEGJIA D2: TRAJTIMI VENDBANIMEVE PËRFSHIRË EDHE VENDBANIMIN JOFORMAL**
- 3. STRATEGJIA D3: BANIMI DHE NDËRTIMET**

E: STRATEGJITË DHE VEPRIMET PËR MJEDIS, RESURSET NATYRORE DHE ZONAT E RREZIKUARA NGA DEGRADIMI DHE FATKEQËSITË

Të dhënat në profilin e gjendjes tregojnë se, pavarësisht që gjendja mjedisore në Junik konsiderohet si relativisht e mirë, duhet ende të punohet në përmirësimin e saj. Dukuritë që më së shumti paraqesin rrezik mjedisor janë: fatkeqësitë natyrore (tërmeti, vërshimet, rrëshqitja e dheut, zjarret me theks të veçantë në pyje etj) si dhe aktivitetet njerëzore përmes të cilave shkatërrohen vlerat natyrore si: prerja e pakontrolluar e pyjeve, mbeturinat dhe derdhjet e ujërave të zeza në ambiente të hapura dhe lumenj etj. Nga ana tjetër, Juniku ka resurse dhe vlera të shumta natyrore ndaj dhe ruajtja, zhvillimi i matur dhe përfitimi nga trashëgimia natyrore sidomos në sferën e turizmit, është gjithashtu sfidë për zhvillimin e ardhshëm hapësinor. Juniku, sipas deklaratës së vizionit, mëton të jetë një vend i cili ruan, zhvillon dhe promovon vlerat e tij natyrore dhe të ketë një mjedis të pastër dhe të qëndrueshëm, ndaj dhe qëllimet/objektivat e përcaktuara synojnë këtë drejtim të zhvillimit. PZHK i Junikut mbështetet në parimin e promovimit të zhvillimit të qëndrueshëm, i cili, i referohet shfrytëzimit me maturitet të resurseve të ndryshme me qëllim që, ato të ruhen dhe përcillen tek gjeneratat e ardhshme. Së këtejmi strategjitë dhe veprimet e propozuara në vijim, duhet të jenë konform këtij parimi dhe të orientuara drejt zgjidhjes së sfidave të lartpërmendura.

1. STRATEGJIA E1: MBROJTJE DHE ZHVILLIM I QËNDRUESHËM MJEDISOR

- Mbrojtja e mjedisit nga ndotja
- Mbrojtja e pyjeve

2. STRATEGJIA E2: MBROJTJA NGA FATKEQËSITË NATYRORE DHE ATO TË SHKAKTUARA NGA NJERIU

- Mbrojtja nga zjarret
- Mbrojtja nga erozioni
- Mbrojtja nga vërshimet:
- Mbrojtja nga tërmetet
- Deminimi
- Ndryshime klimatike

3. STRATEGJIA E3: RUAJTJA E PEISAZHEVE DHE BIODIVERSITETIT:

4. STRATEGJIA E4: FUQIZIMI I BASHKËPUNIMIT NDËRKOMUNAL DHE NDËRSHTETËROR PËR MBROJTJEN E MJEDISIT

F: STRATEGJITË DHE VEPRIMET PËR TRASHËGIMINË KULTURORE

Siç është vënë në pah në pjesën e profilit, Juniku ka vlera të veçanta të trashëgimisë kulturore me theks të veçantë të trashëgimisë arkitekturale (kullat, shtëpitë e gurit, mullinj), arkeologjike (lokaliteti arkeologjik Gradina) dhe asaj shpirtërore (traditat, zakonet popullore, ritet, festat etj). Përkundër asaj që një pjesë e konsiderueshme e këtyre vlerave është shkatërruar sot ende ekzistojnë vlera të tilla që tentojnë t'i rezistojnë zhvillimeve aktuale. Ndaj dhe sfida kryesore është se si të ruhen, zhvillohen dhe promovohen edhe më tej këto vlera. Deklarata e vizionit, fuqimisht e shpreh këtë aspekt të zhvillimit: *“Juniku, vend i traditës, që ruan, zhvillon dhe promovon vlerat e tij kulturore, historike...dhe me turizëm të zhvilluar;...”* dhe qëllimet/objektivat e përcaktuara poashtu strategjitë dhe veprimet për të arritur qëllimet/objektivat e përcaktuara janë:

STRATEGJIA F1: MBROJTJA DHE FUNKSIONALIZIMI I TRASHËGIMISË KULTURORE

Për arritjen e objektivave të përcaktuara si: identifikimi (inventarizimi) i gjithë fondit të trashëgimisë kulturore të komunës; vetëdijësimi i popullatës mbi vlerat kulturore-historike të Junikut; Mbrotjtja trashëgimisë kulturore nga shkatërrimi; si dhe jetësimi/funksionalizimi i vlerave të trashëgimisë kulturore në favor të zhvillimit të turizmit kulturor,veprimet e propozuara janë:

FUNKSIONALIZIMI I TRASHËGIMISË KULTURORE

- Ngritja e kapaciteteve komunale për bashkëpunim dhe koordinim me Qendrën Rajonale për Trashëgimi në Pejë, rreth inventarizimit, mbrojtjes së trashëgimisë dhe monitorimit të zbatimit të Ligjit mbi Trashëgiminë Kulturore . Kjo nënkupton që komuna duhet të ketë staf të punësuar për këtë punë
- Pjesëmarrja aktive e Komunës në aktivitetet e autoriteteve qendrore në hartimin e politikave për ruajtjen, menaxhimin dhe shtimin e fushave të konservuara arkitekturale

BAZA E TË DHËNAVE DHE INVENTARIZIMI

- Propozim lista e inventarizimit të trashëgimisë kulturore dhe databazës krijuar nga komuna për nevojat e PZHK-ë të koordinohet me procesin e inventarizimit me Qendrën Rajonale për Trashëgimi në Pejë dhe mirëmbahet rregullisht

MBROJTJA E TRASHËGIMISË KULTURORE

- Dhënia e statusit të objekteve nën mbrojtje të përhershme dhe përkohshme (se cilat objekte mund të kenë këtë status kjo mund të definohet mbasi të jetë bërë kategorizimi së bashku me Qendrën Rajonale për Trashëgimi në Pejë dhe pas konsultimit me Këshillin e Kosovës për Trashëgimi Kulturore)
- Gjetja e formave të partneritetit publiko-privat të cilat do të ofronin mundësi të konservimit, përfshirë mirëmbajtjen e objekteve me vlera kulturore
- Ndërtimi i Muzeut të Qytetit (restaurimi i ndonjë kulle për këtë qëllim)
- Restaurimi, konservimi i kullave dhe vëria në funksion publik (bibliotekë, qendër informative turistike, rinore, objekte hoteliere etj)
- Shenjzimi i lokaliteteve atraktive të trashëgimisë kulturore-natyrore për vendas dhe turistë

PROMOVIMI DHE MARKETINGU

- Funkcionalizimi i Qendrës Turistike të informimit (përfshirë punësimin dhe ngritjen e kapaciteteve të stafit) si dhe krijimi i mekanizmave propagandues dhe promovues të trashëgimisë junikase (OJQ, asociacione, etj) të cilat do të përfshihen në rrjetet lokale dhe ndërkombëtare turistike
- Manifestimi tradicional i Ditës së Kullave të Junikut i cili do të përfshinte edhe forume debatuese të rregullta me pronarë të kullave dhe pjesëmarrës tjerë për ruajtjen dhe funksionalizimin e kësaj trashëgimie, etj
- Publikimet e ndryshme dhe organizime të aktiviteteve qoftë në formë të ekspozitave, panairove, koncerteve, festave apo tjetër ku mund të prezantohet trashëgimia kulturore përfshirë atë shpirtërore (zakonet, doket, ritet, vallet, muzika, kënga dhe shprehjet artistike-artizanatet, zejet etj)
- Përkrahja e Projekteve që stimulojnë zhvillimin e veprimtarisë artizanale dhe kultivimin e kuzhinës tradicionale

Masat:

- Komuna ndërmerr masa stimuluese për jetësimin e resurseve të trashëgimisë kulturore (lirimi nga tatimi në pronë për objektet e trashëgimisë kulturore nën mbrojtje të përhershme apo të përkohshme) /në referencë të Ligjit Neni 5.3/
- Marrja e masave për ruajtjen e zonës së mbrojtur në kuadër të së cilës ndodhen monumentet arkitekturale nën mbrojtje të përhershme apo të përkohshme (nen 6.4)

5.2.1 **Analiza e kapaciteteve financuese për zbatimin**

Kapacitetet investuese dhe zhvillimore ndahen në ato ekzistuese dhe ato të mundshme që do merren në konsideratë në kuadër të Strategjisë zhvillimore.

1. Kapacitetet ekzistuese përfshijnë:

- Buxhetin komunal,
- Sektorin privat dhe atë publik,
- Burimet natyrore, turistike, kulturore,
- Kapacitetet e infrastrukturës fizike (ndërtesat, pronat, infrastruktura),
- Potencialin njerëzor (rininë).

2. Ndërsa kapacitetet e mundshme përfshijnë:

- Investimet e mundshme të qeverisë,
- Investimet private nga jashtë,
- Fondet ndërkombëtare,
- Paktin e Stabilitetit,
- BE dhe donacionet e tjera,
- Kreditë dhe dhëniet (grantet).

Përshkrimi i projektit, aktivitetet, prioritetet dhe aranzhimet e zbatimit, afatet kohore si dhe implikimet financiare janë të prezantuara në tabelat e kapitullit në vijim.